

AŞIK ALİ BAKİ VE ADANA METHİYESİ

Hayrettin İVGİN(')

Aşık Ali Baki, 1897 yılında Kırşehir'in Hacı Bektaş Kasabasında doğmuştur. Babası, Hacı Bektaş Postnişini Şeyh Cemalettin Efendi'nin sır katibi Sıtkı Baba (Pervaane) dır. Aşık Sıtkı'nın asıl adı Zeynel Abidin olup Adana'nı Yenice nahiyesinde 1863'de doğmuştur. Güney bölgesinin yetiştirdiği değerli bir aşıktır. (1) Aşık Sıtkı Baba 1928 yılında Merzifon'un Harız (Gümüştepe) köyünde ölmüştür. İşte bu sebeple Aşık Baki kendisini Güneyli, yani Yeniceli kabu etmiştir.

Bir şiirinde kensisini şöyle tanıtıyor:

Bin üç yüz on üçtü dünyaya geldim

On iki yaşında ben öksüz kaldım

Yaşım on yedide bir mahlas aldım

Şuaradan Sıtkı Baba oğlıyam

Bu dörtükte 1313'te (1897) doğduğunu 12 yaşında annesinin öldüğünü (Sıtkının birinci eşi Hatice hanım) ve şairliğe 17 yaşında (1914) başladığını ve mahlas aldığını ifade ediyor. Aşık Ali Baki ile ilgili ilk yazıyı ben zammışım. (2) Daha sonra M. Adil Özder hakkında bir yazı yayınladı.(3)

Ali Baki, medrese öğrenimi yanında babasından aldığı bilgilerle yetişmiş bir ozandır.

Babası Sıtkı Baba'nın 1928'de ölümünden sonra Harız'da imamlık yapmış ve 24 Aralık 1956'da aynı köyde ölmüştür. Mezarı babasının gömülü olduğu yerin yanındadır.

O Kültür Bakanlığı APK Kurulu Daire Başkanı

(1) a- Hayrettin İvgin, Aşık Sıtkı Pervane; Emel Matbaacılık Sanayi'i, Ankara 1976

b- Muhsin Gül, Şeyh Cemalettin Efendi'nin Aşığı Halk Ozanı Sıtkı BAba, Kadioğlu Matbaası, Ankara 1984

(5) Hayrettin İvgin, "Aşık Ali Baki", Türk Folkloru, Yıl 1, sayı7, Şubat 1980, 28-30 s.

(6) M. Adil Özder, "Ali Baki ve Hamdullar Gül", Türk Folkloru, Yıl 4, sayı 48, Temmuz 1983, 6-8 s.

Şiirleri "Divan-ı Ali Baki" adıyla oğlu Emekli Sıhhiye Astsubay Muhsin Gül'ün elindedir ve 5 defter halindedir.

Aşık Sıtkı (Pervane) ile ilgili 2 bibliyografya yayınlanmıştır. (4) Bu bibliyografyada Aşık Ali Baki ile ilgili de kaynaklar verilmiştir. Görülür ki Ali Baki ile ilgili şimdiye kadar yazılanlar oldukça azdır. Yayımlanmış şiirleri de bu derece azdır. Ben Ali Baki'nin bazı şiirlerini yayımladım.(5)

Aşık Ali Baki'nin "Adana Methiyesi" adlı şiirini de İçel Kültürü adlı dergide yayımlanmıştır.(6) Aşık Ali Baki zamanını bilemediğimiz bir tarihte Adana'ya ilk defa gelmiş ve bu şiiri yazmıştır. Adana'da 1955 yılında hasta olmuş, belkide o tarihte yazmıştır:

ADANA'NIN MEDHİYESİ

Ömrümde ilk defa oldu bu geliş
Görmedim böyle bir seyran Adana
Ne hoş manzaradır bu yaradılış
Doğurmaz sen gibi cihan Adana.

Nazar kıldım şöyle eyledim hayret
Bahş oldu kalbime nur-u meseret
Her tarafın olmuş sanki bir cennet
Edemem evsafın beyan Adana.

Mukaddes toprağa bastım ayağı
Dedim bu bir nimet hikmet membağı
Firdevs-i aladır bostanı bağı
Olmuşsun bülbüle gülsen Adana.

(4) a- Hayrettin İvgin, "Aşık Sıtkı (Pervane) ve Şimdiye Kadar Hakkında Yazılanlar ", Türk Folkloru, Yıl 1, sayı 9, Nisan 1980, 12-14 s.

b- Hayrettin İvgin, "Aşık Sıtkı (Pervane) Bibliyografyası", Türk Folkloru Araştırmaları 1987, Kültür ve Turizm Bakanlığı MİF-AD Yayınları 83,Sevinç Matbaası, Ankara 1987, 143-157 s.

(7) Hayrettin İvgin,"Aşık Ali Baki'nin Yayımlanmamış Deyişleri", Türk Folkloru, yıl 2, sayı 17, Kasım 1980, 10-12 s.

(8) Hayrettin İvgin, "Yeniceli Aşık Ali Baki", İçel Kültürü, yıl, sayı , 14-16 s.

Ne Ankara, İzmir ne de İstanbul
Bulunmaz bir yerde bu hal bu usul
Kaim ol daim hemen sen şad ol
Yükselsin şerefin pür şan Adana.

Çok gezdim dolandım her vilayette
Görmedim bir diyar bu melahatde
İlham aldım seni çün ziyarete
Güzellik deryası umman Adana

Hayran olur gören bu melatı Vafına
kimsenin yok liyakati Hilaf değil
disem dünya cenneti Göksündür
bahça - i cinan Adana.

Neler yaratırmış Halik -1 cihan Hilkat
- i kudrettir diseler şayan Gizli değil
bu hal dünyaya ayan Etmeğe hacet
yok ilan Adana.

Tefekküre daldım inceden ince
Gülistan - ı dilde açıldı gonca
Anadan babadan yurdum Yenice
Merzifon'da kilidim iskan Adana.

Harız köyü oldu ikametgahım Kısmet
bu diyare çekti çün rahim Takdiri
hudaya yok iştibahım Böyle imiş emr
- i Yezdan Adana.

Bir divane meşrep Hakka bağlıyam
Aşk libasın geydim sine dağlıyam
Ben o meşhur şair Sıdkı oğluyam
Değil şöhret koydum nişan Adana.

Geşt ü güzar ettim diyar be diyar
Münevver halkın var olmuş bahtiyar
Ali Baki vafın kıldı ihtisar

Çün müsait değil zaman Adana.

Ali Baki'nin Yayınlanmış Şiirlerinin ilk iki mısraları şöyledir.

- 1 - Seherde uğradım dostun bağına
Goncalara solmuş gülleri solmuş
(İVGİN, 2 nolu dip not; İVGİN, 6 nolu dip not)
- 2 - Hasretinden gece gündüz ağlarım
Akar gözlerimden sil kara gözlüm
(İVGİN, 2 nolu dip not)

- 3 - Gönül bahçesinde bahçivan idim
Açılan güllerim solmaz belledim
(İVGİN, 2 noludipnot)
- 4 - Koy beni halime akıl başta yok
Ben senin sevdana gelemem güzel
(İVGİN, 2 nolu dip not)
- 5 - Bende girsem güzellerin bezmine
Beni görüp pularlar mı acaba
(İVGİN, 2 nolu dip not; ÖZDER, 3 nolu dip not)
- 6 - Karabulut gibi şöyle kaplamış
Zülfünü mah yüzüne dökmüş gidiyor
(İVGİN, 2 noludipnot)
- 7 - Dostun evsafını söyler her yerde
Meth ü senasından diller usanmaz
(İVGİN, 2 nolu dip not)
- 8 - Sen öyle süslenip karşıma çıkma
Gönül mevce gelip dalgalanmasın
(İVGİN, 2 noludipnot)
- 9 - Ey gönül sen bu vefasız dünyadan
Cümle muradını alsan ne fayda
(İVGİN, 5 nolu dip not)
- 10 - Ayıp görmen benim ah ü zarımı
Nar - ı firkat ile ciğer dağlıyam
(İVGİN, 5 nolu dip not)
- 11 - Ben beşer olarak geldim cihana
Günah benim kusur benim suç benim
(İVGİN, 5 nolu dip not)
- 12 - Firkat - ı yar ile ah ü zar ile
Gözlerim kan ile doldu meyleyim
(İVGİN, 5 nolu dip not; İVGİN, 6 nolu dip not)
- 13 - Zaman ahir oldu devirler döndü
Zülimatta kaldı yolumuz bizim
(İVGİN, 5 nolu dip not)
- 14 - Ayırma özünü Hak doğru rahtan
Çaldırma iblise imanı kardeş
(İVGİN, 5 nolu dip not)

- 15 - Al geyme başına sevdalanmaya
Kızarmış yanaklar ala ne minnet
(İVGİN, 5 nolu dip not)
- 16 - Gönül dalmış idi hubb - ı dünyada
Geçtim o sevdadan feragat ettim
(İVGİN, 6 nolu dip not)
- 17 - Ömründe ilk defa oldu bu geliş
Görmedim böyle bir seyran Adana
(İVGİN, 6 nolu dip not)

ŞİİRLERİ

- 1 -

Horasın'dan gelen Pir Gazi Hünkar
Gel bu derdimize sen eyle derman
Namerd - i benkarın zulmundan kurtar
Yaman gün gösterme bize el'aman.

Bağrımda yareler gösterdi çün baş
Sızıyor gözümünden her dem kanlı yaş
Yetiş bun günlerdeya Hacı Bektaş
Her hüküm elinde senindir ferman.

Onulmaz dertlere gel eyle ilaç Bizi
namerdlere eyleme mhutaç Geç bu
hatamızdan hayır kapu aç Affet
günahları bizde her isyan.

Acizem edemem halim ifade
Gönül bülbül gibi düştü feryada
Mürüvveti hasma yetiş imdada
Gizli değil sana her halim uyan.

Ali baki kulu yoldan şaşırma Mihnet
verüp dalgalarım daşırma Yolumuzu
yolsuzlara düşürme Lütf - ü kerem
eye pir Balım Sultan.

- 2 -

Aslımız sorarsan yol ehlin deniz Ey
zahit temizdir soyumuz bizim
Mekanımız belli dost ilindeniz
Hakikat beldesi köyümüz bizim.

Ağyar agah olmaz hallarımızdan
Gonca koku alır güllerimizden
Kimseler öncinmez dillerimizden
Aleme hoş gelir huyumuz bizim.

Ali Baki bir katara dizildik Iş -1 nuş
tasından çıktık ezildik Kabdan kaba
inc'elekten süzüldük Endazededen geçti
boyumuz bizim.

- 3 -

Ey gönül kimseye bühtan eyleme Fisk
ile didare erilmeymiş Koğ, gıybetten
vaz geç yalan söyleme Kabirde
suvalin verilmez imiş.

Hak verdi elinde çünkü irade Hakka
"Beli Best" de düşme inada Muhabbet
var ise ali evlada Arasatda hesap
sorulmaz imiş.

Bulmak ister isen ebedi hayat
Eriş bir gerçeğe, bulasın necat
Aşk ile verdiğin ahde kıl sebat
Aşka uyan yolcu yorulmaz imiş.

Ali Baki Hakk'a eyle gel tevhid
Tahkir olunursun olma mukallid
Hakikat rahini eyleme taklid Ziya
ile erkan süzülmez imiş.

- 4 -

Ey gönül kimsenin aybına görme
Kendine sahip ol yolundan şaşma
Çok ince düşünüp kafanı yorma
Bildiğini tut da ötesin eşme.

Allahın emrine eyleyip kıyam Bir piri
kamile olagör gülam Böyle gelmiş
böyle geçer bu alem Sır açma
kimseye derdini deşme.

Halk yola daş atar kimisi zalim Kimi
cahil kalmış kimisi alim Sen herkesi
hoş gör olmasın salim Cehalet harına
düşünüp de bişme.

Arif ol kapılma cahil sözüne
Hatasın görürsen vurma yüzüne
Yolun bil dokunma pirin gözüne
Batına ok atma uğrarsın hişma.

Erenler babından ayrılma sakın Gönül
kıрма hak var edebin takın Ali Baki
çoşma daim ol sakın Aşk ile kayna da
aman ha, taşma.

- 5 -

Bir güzel meyil verdim erenler Onun
misli bu cihanda bulunmaz Senden
geçer gül cemalin görenler Yok
menendi Türkistan'da bulunmaz.

Mübarek kamei Tuba - ı cennet
Gözleri düşürür cana kıyamet Beşerlik
yakışmaz bu nasıl hikmet Ne İran'da
Gürcistan'da bulunmaz.

Ne Bağdat, ne Mısır hiçbir mekanda
Ne Belhi, Buhara ne Horasan'da Ne
Irak ne Hicaz ne de Yemen'de Çin,
Japonya, Hindistan'da bulunmaz.

Boyuna cennetten kaftan biçilmiş
Zülüfler tellenmiş yüze saçılmış
Yanakta kırmızı güller açılmış Öyle bir
gül Gülüstan'da bulunmaz.

Ali Baki terkedüp varlığı Etsem
kapusunda pasupanlığı Sarkıtmış
göğsüne çün gerdanlığı Türkistan'da
Kürdistan'da bulunmaz.

- 6 -

Seyrettim sabahtan bir hub cihana
Naz edip her yana edalanıyor
Yanaklar kbenziyor mah - itabına
Servi çınar gibi ırgalanıyor.

Eđmiř fesiñ kař - ı keman üstüne
Saye salmıř gülü reyhan üstüne
Dağıtmış zülfünü gerdan üstüne
Cemalin görenler sevdalanıyor.

Vuslattan bahsettim halim sordukça
Dedi mümkün değil dünya durdukça
Ali Baki fidan boyun gördükçe
Gönül derya gibi çalkalanıyor.

- 7 -

zaman ahır oldu devirler döndü
Zülamatta kaldı yolumuz bizim
řahinin yerine kuzgunlar kondu
Tersinden esiyor yelimiz bizim.

Kalktı ara yerden itaat hürmet
Kimseden kimseye kalmadı minnet
Gitti yeryüzünden hayrı berekte
Akibet ne olur halmiz bizim.

Günahlar küfürler haddini aştı İlahi
kulların yolundan şaştı Eyvah
ayaklara engel dolořtı. Zehir oldu
yenmez balımız bizim.

Nazenin ömürler nihayet olur
Bu zevki sefalar felaket olur
Ahiri heps işler nedamet olur
Gelince kıyıya salımız bizim.

Ali Baki doğru yola gidelim
Ahdımızda durup ikrar güdelim
Cümle günahlara tövbe edelim
İmansız gitmesin ölümüz bizim.

- 8 -

ey vaiz menetme eşkin meyini Ab -1
hatimiz bizim o řarap řarap tezyin
eder gönül evini Sana haram ise
bize pek sevap.

Mürşit bulup tarikattan geçmezsen
Tövbe edip günahlardan kaçmazsan
Aşık olup aşk meyini içmezsen
Senden nefret eder bastığın türap.

Çünkü riya ile kılırsan namaz
Emin ol o namaz cennete komaz
O kimdir evladı Nebiye uymaz
Dünyası berbattır ahreti harap.

Sevmeyiz riyaı andan bezeriz Aşk
ehlini gözlerinden sezeriz Gece
gündüz meyhanede gezeriz Çıkmaz
kalbimizden Hazret - i vahap.

Zahidin ilminde çoktur hatası Batının
farketmez yoktur ötesi cam - ı
meyden gelir "hak hak" sedası Ali
Baki oldum anınla sirap.